

تبیین اثر میزان تحصیلات والدین بر خودپنداره دانش آموزان مقطع متوسطه بر اساس نقش میانجیگر کیفیت رابطه والد- فرزند

چکیده

هدف پژوهش تبیین اثر تحصیلات والدین بر خودپنداره دانش آموزان مقطع متوسطه با ارزیابی نقش میانجیگر کیفیت رابطه والد- فرزند بود. جامعه آماری دانش آموزان متوسطه سال تحصیلی ۹۷-۹۶ تهران بودند که با روش نمونه برداری خوشه‌ای چند مرحله‌ای ۳۹۱ دانش آموز (۱۹۵ دختر و ۱۹۵ پسر) با میانگین و انحراف استاندارد سنی $16/39 \pm 1/17$ حضور داشتند. پرسشنامه پایگاه اقتصادی اجتماعی جنبشی (۱۳۹۵) پرسشنامه ارزیابی رابطه والد- فرزند فاین، مورلند و اسپووبل (۱۹۸۳)، پرسشنامه خودپنداره ساراسوت (۱۹۵۷) اجراء شد. برای تحلیل از مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد. نتایج نشان داد که اثر کل، میزان تحصیلات پدر ($\beta=0/163, P < 0/05$) و میزان تحصیلات مادر ($\beta=0/270, P < 0/05$) بر خودپنداره فرزندان مثبت و معنادار است. اثر غیر مستقیم میزان تحصیلات پدر ($\beta=0/069, P < 0/01$) بر خودپنداره فرزندان مثبت و معنادار است. همچنین اثر کیفیت رابطه پدر-فرزند ($\beta=0/069, P < 0/01$) و کیفیت رابطه مادر- فرزند ($\beta=0/163, P < 0/01$) بر خودپنداره فرزندان مثبت و معنادار است. اثر غیر مستقیم میزان تحصیلات پدر ($\beta=0/069, P < 0/01$) بر خلاف اثر غیر مستقیم میزان تحصیلات مادر بر خودپنداره فرزندان مثبت و در سطح ۰/۰۱ معنادار است و کیفیت رابطه پدر- فرزند بر خلاف کیفیت رابطه مادر- فرزند اثر میزان تحصیلات بر خودپنداره دانش آموزان را میانجیگری می‌کند.

واژه‌های کلیدی: میزان تحصیلات والدین، خودپنداره، کیفیت رابطه والد- فرزند

سواد و تحصیلات خانواده یکی از عوامل پیشرفت بشر در جهان امروز است. بی سوادی در تمام ابعاد زندگی انسان می تواند تأثیر بسزایی داشته باشد. در دیدگاه سیستمی خانواده ما می توانیم افراد را از طریق تعاملاتی که بین اعضاء صورت می گیرد، بهتر بشناسیم به این صورت که الگوی رفتاری یک عضو خانواده با دیگر افراد آن، به طور جدایی ناپذیری ارتباط متقابل دارد (کوری، ترجمه سید محمدی، ۱۳۹۰ به نقل از بهرامی، خوشبخت، ۱۳۹۴، ص ۲۳۸).

پایگاه اقتصادی- اجتماعی به معنای رتبه بندی افراد در اجتماع بر اساس شاخصه های عینی و ذهنی اطلاق می گردد. پایگاه اقتصادی- اجتماعی توسط متغیرهایی مانند وضعیت شغلی، تحصیلات، درآمد، میزان اموال، منطقه مسکونی و منزلت اجتماعی مورد سنجش قرار می گیرد (فتحی، میرزاپوری و لوکلا، ۱۳۹۵، ص ۹۰).

تحصیلات از دیدگاه اقتصادی، افراد را به سوی رشد در اجتماع هدایت می کند. تنها جوامعی می تواند مشکلات خود را در زمینه های بهداشت و آموزش را از میان بردارند که از سطح بالای سواد برخوردار باشند (میرپناهی، ۱۳۹۵، ص ۲۳). والدین تحصیل کرده به دلیل مشاغل بهتر از موقعیت بالاتر برخوردارند و این روی نگرش فرزندان نسبت به والدین و احساس امنیت و اعتماد به نفس آنها تأثیر می گذارد در نتیجه بهتر با محیط خود ارتباط برقرار می کند. البته تحصیلات به تنهایی نمی تواند عامل پیشرفت فرد شود اما تحصیلات می تواند موجب آگاهی بیشتر و قرار گرفتن در وضعیت اجتماعی، اقتصادی بالاتر گردد (هالت، ۱۳۸۷، به نقل از میرپناهی، ۱۳۹۵، ص ۲۵ و ۲۶).

نتایج تحقیق صورت گرفته توسط میرپناهی (۱۳۹۵) نشان داد که سطح سواد والدین بر یادگیری دانش آموزان شهر ایلام تأثیر مستقیم و معنی داری دارد. بنابراین می توان تحصیلات والدین را یکی از عوامل مؤثر بر شکل گیری خودپنداره مثبت تحصیلی در دانش آموزان به شمار آورد.

بعلاوه تحقیقات تیمز^۱ در ایران نشان دهنده ارتباط مثبت بین پیشرفت دانش آموزان در ریاضیات و متغیرهای مربوط به خانواده مانند سطح تحصیلات والدین است (قائد امینی، کیامنش، قربانی، ۱۳۹۳، ص ۹۰).

پژوهش کاوسیان و کدیور (۱۳۸۴) نشان داد که بین تعداد فرزندان و تحصیل مادر با خودپنداره خانوادگی رابطه معنادار وجود ندارد (کاوسیان، کدیور، ۱۳۸۴، ص ۹۱).

خانواده، شبکه ای از ارتباطها است که در آن والدین و کودکان دو سویه با هم در تعامل اند و قادرند تأثیر بر یکدیگر داشته باشند. خانواده اولین و مهمترین نظام اجتماعی است که بر شکل گیری خودپنداره و عزت نفس مؤثر است (محمدی، صابر ۱۳۹۷، ص ۳۹۸).

حفظ ارتباط مثبت بین والدین و نوجوان، می تواند یادگیری نوجوان را درباره ی مسائل مرتبط با شایستگی های اجتماعی تسهیل کند. زیرا، روابط متقابل با خانواده، نوجوان را به سوی اجتماعی شدن سوق می دهد (عراقی، ۱۳۸۷، ص ۱۱۴).

¹. Timms

مطالعات متعدد تأثیر کیفیت ارتباطات والد- فرزند را بر وسعت و کیفیت ارتباطات اجتماعی فرزندان، معنادار پیش بینی کرده‌اند (ر/تر^۱، ۱۹۹۸؛ به نقل از تیلور^۲، ۱۹۹۸؛ لوئیچ^۳، ۲۰۰۴؛ یزرا^۴ و همکاران، ۲۰۰۵ به نقل از بهرامی، خوشبخت، ۱۳۹۴، ص ۲۴۲).

طی تحقیقات انجام شده، بازخوردهایی که کودکان در رابطه با توانایی‌های تحصیلی و اجتماعی از اطرافیان می‌گیرند، بر خودپنداره آنها تأثیر می‌گذارد (گایل، میشل^۵، ۱۹۹۸، به نقل از بهرامی، خوشبخت، ۱۳۹۴، ص ۲۴۲).

فیتز پاتریک و کوئر نر^۶ (۲۰۰۲) نشان دادند که خانواده با گفت و شنود محیطی را برای اعضای خود فراهم می‌کند که در آن افراد می‌توانند بدون هیچگونه محدودیتی، به بیان افکار، نظرات و احساسات خود در یک فضای کاملاً آزادی بپردازند (فیتز پاتریک و کوئر نر، ۲۰۰۲؛ به نقل از بهرامی، خوشبخت، ۱۳۹۴، ص ۲۳۹).

پژوهش بهرامی و خوشبخت (۱۳۹۴) نشان داد که ارتباط خانوادگی از نوع گفت و شنود، به صورت مثبت و معناداری، به پیش بینی همه ابعاد خودپنداره می‌پردازد. خانواده‌ها با گفت و شنود، باعث افزایش سازگاری و خودپنداره در فرزندان می‌شوند (بهرامی، خوشبخت، ۱۳۹۴، ص ۲۳۷).

سوزانا^۷، بیانکا^۸، کیت^۹ و همکاران (۲۰۱۴) نشان دادند بزرگسالان از جمله والدین نقش مهمی در پرورش خودپنداره دارند با وجود تفاوت در ارتباط بین والدین، معلم و دانش آموزان، تفاوت چشمگیری در جوامع شهری و روستایی در رشد خود پنداره مشاهده نشد.

رشد خودپنداره کودکان و نوجوانان با تجارب والدین وابسته است و پیوند عمیق و رابطه عاطفی میان والدین حائز اهمیت بوده و این پیوند باعث پرورش حس خودباوری و اعتماد به نفس و فرزندان می‌شود (کاوسیان، کدیور، ۱۳۸۴، ص ۹۸).

بررسی موسوی (۱۳۸۲) نشان داد عملکرد خانواده مهمترین تأمین کننده شادکامی افرادند که به عنوان پناهگاهی در مقابل نا امنی محیط‌های بیرونی نقش خود را ایفاء می‌کنند (صالح زاده، فلاحی، رحیمی، ۱۳۹۵، ص ۶۹).

بروز تحولات فرهنگی- اجتماعی و اقتصادی چشمگیر، موجب شده است در سال‌های اخیر، ارتباطات کمتری بین فرزندان نوجوان و والدین‌شان برقرار شود. روان‌شناسان معتقدند، ارتباطات خانوادگی و روابط بین والدین و فرزندان خودپنداره فرزندان را تحت تأثیر قرار می‌دهد در واقع خودپنداره منعکس کننده میزان رضایت خاطر و خشنودی نوجوان، از تعامل و گفتگو با والدین است. یک خودپنداره خوب از نظر هانت^{۱۰} (۱۹۹۷) موجب سازگاری بهتر نوجوانان با اجتماع

1. Ruther

2. Taylor

3. Luich

4. Isra

5. Gayle, Michelle

6. Fitzpatrick & Querner

7. Susana

8. Bianca

9. Kate

10. Hunt

می‌شود. دامن^۱ (۲۰۰۰) نشان داد، که خودپنداره نوجوان در خانواده جان می‌گیرد و هرگونه نابسامانی در محیط خانواده، باعث احساس ناامنی، عزت نفس پایین و خودپنداره‌های غیرمنطقی می‌شود (بهرامی، خوشبخت، ۱۳۹۴، ص ۲۴۰).

دادگ و پتیت^۲ (۲۰۰۳) «رفتار والدین یک عامل بیرونی مهمی عنوان کردند که با اتفاقاتی که در محیط زندگی فرزندان را با هوش متوسط درگیر می‌کند ارتباط دارد». دودگ، پتیت (۲۰۰۳): لسفورد، دیتز، دکارت، دودگ، باتست و پتیت^۳ (۲۰۰۴): پاترسون^۴، (۱۹۸۲) دریافتند در خانواده‌ای که فاقد روابط صمیمی باشد و مقررات بیش از اندازه باشد با مشکلات رفتاری در بچه‌ها در دوران رشد همراه می‌شود (اسکورینگا^۵، نیوون هوجزن^۶، کاسترو^۷ و ماتیس^۸، ۲۰۱۵، ص ۱).

سایکرلی^۹، (۱۹۸۳)، ترول^{۱۰} (۱۹۸۲) و فینگلمن^{۱۱} (۱۹۹۶) بیان کردند «یک بخش مهمی از رابطه والد-فرزند بر مطالعات رشد فردی در قرن ۱۹ متمرکز می‌شود. یک رشد طولی از نظریه پویایی شخصیت است. به هر حال در دراز مدت، ارتباط والد و کودک در کودکی و نوجوانی برای ما مهم است و بیشتر دوره‌ای از چرخه زندگی است که به ندرت به آن توجه می‌شود». مطالعات صورت گرفته در زمینه رابطه والد-فرزند، نقش کلیدی آن را در سراسر زندگی فردی نشان می‌دهد (الینا و بوژنکو، ۲۰۱۱، ص ۱۶۲۵).

در دوران کودکی ارتباط با والدین نوعاً یک ارتباط برجسته و یک طرحواره برای ارتباط با دیگران است. بچه‌ها اغلب به مهربانی، اطمینان مجدد و راهنمایی والدین‌شان معطوف می‌شوند (فورمن و بوهرمستر^{۱۲}، ۱۹۸۵). در حالی که کودک رشد پیدا می‌کند، این ارتباط باید به صورت مناسب انتقال داده شود (آرنت^{۱۳}، ۲۰۰۰). اگر این ارتباط منجر به شکست شود، می‌تواند به یک ارتباط خیالی و کاذب در بزرگسالی تبدیل شود و این دید به جهان تعمیم پیدا می‌کند (استیل، الن، مکینی و کلایف، ۲۰۱۸، ص ۱).

به نظر راجرز^{۱۴}، خودپنداره یا خودانگاره قسمتی از میدان پدیداری است که به تدریج تغییر یافته و متمایز شده است. خودپنداره از باورهای ما درباره خودمان تشکیل شده است. خودپنداره بخشی از یک فرآیند دائمی است که بطور تدریجی اما مستمر و در تجربه‌های مربوط به میدان پدیداری به وجود می‌آید. بنابراین خودپنداره از طریق روبرو شدن‌های فرد با رویدادهای زندگی و تفسیر آن‌ها بدست می‌آید (حمزه گنجی، مهدی گنجی، ۱۳۹۳، صص ۷۷۰-۷۶۶).

1. Daman

2. Dodge & Pettit

3. Lansford, Deater-Deckard, Dodge, Bates, & Pettit

4. Patterson

5. Schuiringa

6. Nieuwenhuijzen

7. Castro

8. Matthys

9. Cicirelli

10. Troll

11. Fingerman

12. Foreman & buhrmester

13. Arnett

14. Rogers

خودپنداره کلی به میزان کلی ارزش اشاره دارد. (هارت^۱، ۱۹۹۶) به عنوان مثال، خود ارزیابی دانش آموز در حوزه علمی ممکن است با خود ارزیابی در حوزه اجتماعی متفاوت باشد. در حالی که مفاهیم کلی خود نسبتاً پایدار باقی می ماند (بولوس^۲، شاولسون^۳، ۱۹۸۲). مفاهیم با دامنه خاص می تواند تحت تاثیر تجربیات ضمنی و دیگران قرار گیرد. در واقع، نوجوانان به خصوص در تغییرات خودپنداره آسیب پذیر هستند (هافمن^۴، بالدوین^۵، ۲۰۰۲). بنابراین خودپنداره اجتماعی، ساختار مهمی است که باید مورد توجه قرار گیرد. به طور کلی، جامعه شناسی ترجیح می دهد که به جای تنها بودن، فرد در جمع دیگران باشد (باس^۶، چک^۷، ۱۹۸۱). بر اساس آن میزان، دانش آموزان ترجیح می دهند که روابط بسیاری را با هم داشته باشند (مونتز^۸، ولنتین^۹، آندرسون^{۱۰}، بسول^{۱۱}، ۲۰۰۹). حتی در دوران نوجوانی، زمانی که روابط همسالان به طور فزاینده ای اهمیت می یابد، احساس تعلق به خود در جامعه دیده می شود (بوخورست^{۱۲}، سومتر^{۱۳}، و سنتنبرگ^{۱۴}، ۲۰۱۰). خودپنداره اجتماعی به استعداد اجتماعی دانش آموزان اشاره دارد. بدین ترتیب، یک دانش آموز با خودپنداره پایین اجتماعی، ترجیح می دهد فاصله بیشتری از اجتماع داشته باشد، در حالی که یک دانش آموز دارای خودکفایی اجتماعی می تواند به دنبال تعاملات اجتماعی نزدیک باشد (سوان^{۱۵}، ۲۰۱۳، ص ۲).

پژوهش حکیم زاده و همکاران (۱۳۹۳) بیان کننده رابطه قوی احساس تعلق به مدرسه با انگیزش پیشرفت و عملکرد تحصیلی است. گودناو^{۱۶} (۱۹۹۳) معتقد است «دانش آموزی که احساس تعلق به مدرسه داشته باشد، خود را در فعالیتهای مدرسه سهیم می داند و همین امر سبب انگیزه پیشرفت در رسیدن به اهداف مورد نظر مدرسه می شود (امیدی گرکانی، عصاره، ۱۳۹۶، ص ۱۲۱).

شاولسون، هوبنر و استانتون^{۱۷} (۱۹۸۶) خود پنداره را ادراک فرد می دانند که از تجربه، نگرش و محیط اطراف شکل می گیرد. معتقدند خودپنداره یک ساختار نظری از توانایی بالقوه برای پیش گویی اعمالی است که فرد آن را انجام می دهد (صفایی مجد، ۱۳۹۶، ص ۲).

-
1. Harter
 2. Bolus
 3. Shavelson
 4. Hoffmann
 5. Baldwin
 6. Buss
 7. Cheek
 8. Mounts
 9. Valentine
 10. Anderson
 11. Boswell
 12. Bokhorst
 13. Sumter
 14. Westenberg
 15. Swanson
 16. Goode now
 17. Shavelson, Hoyner & stanton

خودپنداره نقش مهمی را در عملکردهای فرد، تعیین روابط با دیگران و موفقیت در زندگی ایفاء می‌کند (زارع جمال آبادی، ۱۳۹۲، ص ۲-۱).

نتایج تحقیق نعیمی، پیمان نیا (۱۳۹۳) نشان داد بین دو گروه پسران بزهکار در کانون اصلاح و تربیت اهواز و دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر اهواز از لحاظ جو عاطفی خانواده و خودپنداره تفاوت معنادار وجود داشت (نعیمی، پیمان نیا، ۱۳۹۳، ص ۱۳۶).

خودپنداره خوب طبق نظر هانت (۱۹۹۷) موجب سازگاری بهتر نوجوانان با اجتماع می‌شود. دومین^۱ (۲۰۰۰) نشان داد که خودپنداره نوجوان در خانواده جان می‌گیرد و هر گونه نابسامانی در محیط خانواده باعث احساس ناامنی عزت نفس پایین می‌شود (کاوسیان، کدیور، ۱۳۸۴، ص ۹۲).

در پژوهش صورت گرفته توسط هوانگ^۲، هو^۳، نی^۴، کویین^۵ و همکاران (۲۰۱۹) با هدف بررسی رابطه بین والدین و فرزندان و اعتیاد به اینترنت با تأثیر واسطه‌گر خودپنداره در نوجوانان چینی انجام شد. ۳۰۰ دانش‌آموز دبیرستانی و راهنمایی در سنین ۱۳ تا ۱۸ سال (در نمرات ۷-۱۲) مورد آزمون قرار گرفتند. نتایج نشان داد که رابطه والدین و فرزندان با خودپنداره و رابطه مستقیمی با اعتیاد به اینترنت دارد، در حالی که خودپنداره با اعتیاد به اینترنت در بزرگسالان رابطه منفی دارد.

پژوهش صورت گرفته توسط کاواموتو^۶ (۲۰۲۰) با عنوان نقش تعدیل کننده سبک دلبستگی در رابطه بین خودپنداره وضوح و عزت نفس اثرات متقابل معنی داری بین عزت نفس و اضطراب دلبستگی نشان داد. یعنی ارتباط مثبت بین عزت نفس و وضوح خودپنداره فقط در بین افراد با اضطراب کم دلبستگی یافت شد. این تحقیق اهمیت دلبستگی را در رشد نوجوانی و بزرگسالی نشان می‌دهد.

در پژوهشی که پینسکتین^۷ و همکاران (۲۰۱۸) انجام دادند نشان داد که خودپنداره نقش بسیار مهمی در پیشرفت دانش‌آموزان دارد و موجب مقایسه بیرونی و درونی در افراد می‌گردد.

پژوهش آکومولافه^۸ (۲۰۱۳) نشان داد که بین خودپنداره تحصیلی و عملکرد تحصیلی ارتباط مستقیم وجود دارد و می‌توان با استفاده از راهکارهای مشاوره مناسبت آن را بهبود بخشید.

خالایلا^۹ (۲۰۱۵) نشان داد خودپنداره مثبت پیشرفت تحصیلی بالاتری را به دنبال دارد. انگیزش درونی موجب خودپنداره مثبت شده و اضطراب امتحان خودپنداره را تضعیف می‌کند.

1. Domin

2. Huang

3. Hu

4. Ni

5. Qin

6. Kawamoto

7. Pinxten

8. Akomolafe

9. Khalaila

مروری بر پیشینه پژوهش، نشانگر این واقعیت است که علی رغم اهمیت تاثیر تحصیلات والدین و کیفیت فرزندپروری بر روی خودپنداره در تحقیقات داخلی و خارجی مطالعه‌ای صورت نگرفته است. پژوهش حاضر در نظر دارد تا با بررسی فرضیه‌های زیر به این مطالعه مهم بپردازد:

فرضیه اول: تحصیلات والدین به صورت معنادار بر خودپنداره دانش آموزان اثر دارد.

فرضیه دوم: کیفیت رابطه با والدین به صورت معنادار بر خودپنداره دانش آموزان اثر دارد.

فرضیه سوم: کیفیت رابطه با والدین اثر تحصیلات والدین بر خودپنداره دانش آموزان را میانجیگری می‌کند.

روش

روش پژوهش حاضر توصیفی-همبستگی است. برای آزمون فرضیه‌های پژوهشی از مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد. از ۵ منطقه جغرافیایی تهران از نظر جغرافیایی مناطق شمال، غرب و شرق به عنوان نمونه و از هر منطقه یک دبیرستان دخترانه و یک دبیرستان پسرانه انتخاب شدند. از بین مدارس، دانش آموزان در کلاس‌های اول، دوم، سوم و پیش دانشگاهی به روش طبقه‌ای تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند.

ری کافو و مارکولایدز^۱ پیشنهاد می‌کنند که برای تعیین حجم نمونه در مدل‌یابی معادلات ساختاری بهتر است به ازای هر پارامتر بین ۵ تا ۳۵ نفر تعیین شوند (ری کافو و مارکولایدز، ۱۳۹؛ ترجمه ایزانلو و همکاران).

گروه نمونه ۳۹۱ دانش آموز (۱۹۵ دختر و ۱۹۵ پسر) با میانگین و انحراف استاندارد سنی $16/39 \pm 1/17$ حضور داشتند. رشته تحصیلی ۱۷۱ نفر از شرکت‌کنندگان (۴۳/۷ درصد) علوم تجربی، ۹۱ نفر (۲۳/۳ درصد) ریاضی، ۱۰۸ نفر (۲۷/۶ درصد) علوم انسانی و ۱۷ نفر (۴/۳ درصد) فنی حرفه‌ای بود. میانگین و انحراف استاندارد سن مادر شرکت‌کنندگان به ترتیب $28/28 \pm 6/32$ و میانگین و انحراف استاندارد سن پدر شرکت‌کنندگان به ترتیب $47/04 \pm 5/09$ بود. میزان تحصیلات پدر ۳۲ نفر (۸/۲ درصد) از شرکت‌کنندگان ابتدایی، ۵۹ نفر (۱۵/۱ درصد) راهنمایی، ۶۰ نفر (۱۵/۳ درصد) دبیرستان، ۳۹ نفر (۱۰/۰ درصد) دیپلم، ۵۲ نفر (۱۳/۳ درصد) فوق دیپلم، ۹۲ نفر (۲۳/۵ درصد) لیسانس و ۵۷ نفر (۱۴/۶ درصد) فوق لیسانس و دکتری بود. میزان تحصیلات مادر ۵۰ نفر (۱۲/۸ درصد) از شرکت‌کنندگان ابتدایی، ۴۵ نفر (۱۱/۵ درصد) راهنمایی، ۷۳ نفر (۱۸/۷ درصد) دبیرستان، ۵۹ نفر (۱۵/۱ درصد) دیپلم، ۵۰ نفر (۱۲/۸ درصد) فوق دیپلم، ۸۶ نفر (۲۲/۰ درصد) لیسانس و ۲۸ نفر (۷/۲ درصد) فوق لیسانس و دکتری بود.

ابزار گردآوری داده‌ها از قرار زیر است:

۱- پرسشنامه پایگاه اقتصادی-اجتماعی تیمز (۱۹۹۵): محتوای این آزمون شامل تحصیلات پدر، تحصیلات مادر، میزان کتاب‌های موجود در خانه، میزان وسایل، امکانات آموزشی، رفاهی و میزان تمایل دانش‌آموز به ادامه تحصیل است. این پرسشنامه تحصیلات والدین (متغیر برون‌زا) را مورد بررسی قرار می‌دهد.

پرسشنامه توسط تیمز در ۵۹ کشور دنیا، طی چهار سال برنامه‌ریزی منظم، در سال‌های ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۷ اجرا شده است. این پرسشنامه در ایران نیز توسط کیامنش و نوری (۱۳۷۷) اجرا شده است. در رابطه با روایی این پرسشنامه می‌توان گفت

1. Raykov & Marcoulides

که سانتراک^۱ (۲۰۰۸) تحصیلات را یکی از مؤلفه‌های این متغیر می‌داند. وولفولک^۲ (۲۰۱۱) از مؤلفه‌های تحصیلات، درآمد، شغل، سلامت و مسکن نام می‌برد. جامعه‌شناسان، طبقه اجتماعی- اقتصادی را برحسب درآمد، شغل، تحصیلات و اعتبار فرد در جامعه تعریف می‌کنند. چون این عوامل به هم گرایش دارند، یکی از مؤلفه‌های این دو متغیر اختصاص دادن پول کافی برای خرید وسایل رفاهی، سرگرمی و کمک آموزشی مانند کتاب و رفتن به کلاس‌های آموزشی، ورزشی و فرهنگی است (سانتراک، ۲۰۰۸). از آنجا که محتوای پرسشنامه جایگاه اجتماعی- اقتصادی با مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهشی بسیاری از صاحب‌نظران ذکر شده در بالا، هماهنگی بسیار زیادی دارد می‌توان گفت این پرسشنامه از روایی محتوایی بسیار بالایی برخوردار است (جنبشی، ۱۳۹۵، صص ۱-۳).

۲- پرسشنامه ارزیابی رابطه والد- فرزند (PCRS): این پرسشنامه توسط مارک آ. فاین، جی. آر. مورلند و اندرو اسپوویل (۱۹۸۳) تدوین شد. پرسشنامه از ۲۴ (۱-۲۴) گویه تشکیل شده است. دو فرم دارد برای سنجش رابطه فرزند با مادر و دیگری برای سنجش رابطه فرزند با پدر است. کیفیت ارتباط والد-فرزند (متغیر برون‌زا) با این پرسشنامه سنجیده می‌شود.

جدول ۱: مولفه‌های پرسشنامه، نسخه پدر

ردیف	خرده مقیاس	سوالات
۱	احساسات مثبت	۱۴، ۳، ۱۸-۲۴
۲	درگیری و آمیختگی پدر	۱، ۲، ۶، ۹، ۱۰، ۱۶
۳	ارتباطات	۷، ۸، ۱۵-۱۷
۴	خشم	۱۳

جدول ۲: مولفه‌های پرسشنامه، نسخه مادر

ردیف	خرده مقیاس	سوالات
۱	احساسات مثبت	۱-۳، ۶، ۷، ۱۵-۲۳
۲	تنفر / گم‌گشتگی نقش	۹-۱۴
۳	تعیین هویت	۱۳، ۳، ۲۱، ۲۴
۴	ارتباطات	۴، ۵، ۷، ۸، ۱۵-۱۷

1 .centrac

2 .Wolfowlc

نمره‌گذاری پرسشنامه به صورت طیف لیکرت ۷ نقطه‌ای می‌باشد. گویه‌های شماره ۹، ۱۳ و ۱۴ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند و سپس نمرات گزینه‌ها جمع می‌شوند و بر تعداد گزینه‌های هر عامل تقسیم می‌شود. (میانگین هر خرده مقیاس) نمره کل، مجموع میانگین خرده مقیاس‌ها است.

روایی و پایایی:

مقیاس رابطه والد-فرزند با ضرایب آلفای ۰/۸۹ تا ۰/۹۴ برای خرده مقیاس‌های مربوط به پدر و نیز آلفای کلی ۰/۹۶ و ضرایب آلفای ۰/۶۱ (هماندسازی) تا ۰/۹۴ برای خرده مقیاس‌های مربوط به مادر نیز آلفای کلی ۰/۹۶ همسانی درونی عالی دارد، این ضرایب آلفا را سازندگان مقیاس با اجرای پرسشنامه بر ۲۴۱ دانشجو به دست آورده‌اند. در پژوهشی که پرهیزگار (۱۳۸۱) انجام داده است ضرایب پایانی محاسبه شده برای پرسشنامه فرم پدر برابر با ۰/۹۳ و برای فرم مادر ۰/۹۲ بوده است که نشان دهنده همسانی درونی خوبی است (عراقی، ۱۳۸۷، صص ۱۱۳-۱۲۹).

۳- پرسشنامه خودپنداره راج کمارساراسوت (۱۹۵۷): در این پژوهش به منظور سنجش عملیاتی متغیر خودپنداره از ۴۸ سوال (۱-۴۸) پنداره استفاده شده که دارای شش بعد جداگانه شامل خودپنداره جسمانی، اجتماعی، عقلانی، اخلاقی، آموزشی و خلق و خو است که از مجموع آن‌ها خودپنداره کلی به دست می‌آید. پاسخگو پنج انتخاب دارد و طبق توصیف خود پنداره و بر اساس مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت از حداکثر قبول تا حداقل آن یکی را انتخاب نماید. خودپنداره (متغیر میانجی درون‌زا) است که شامل اجتماعی، جسمانی، خلق و خو، آموزش، اخلاقی و عقلانی می‌باشد.

پاسخ‌ها به ترتیبی هستند که نظام نمره‌گذاری برای کلیه سوالات یکسان می‌ماند، یعنی ۵، ۴، ۳، ۲، ۱ اعم از این که سؤال مثبت یا منفی باشد. نمره بالا خودپنداره بالاتر و نمره پایین خودپنداره پایین‌تری را نشان می‌دهد.

پایایی:

پایایی پرسشنامه با روش آزمون مجدد به دست آمد و برای نمره کل خودپنداره ۹۱٪ بود. ضریب پایایی ابعاد گوناگونی از ۰/۶۷ تا ۰/۸۸ بوده است.

جدول ۳: پایایی پرسشنامه خودپنداره

شماره رمز	بعد خود پنداره	تعداد سوالات	ضرایب پایایی
الف	جسمانی	۸	۰/۷۷
ب	اجتماعی	۸	۰/۸۳
ج	خلق و خو	۸	۰/۷۹
د	آموزشی	۸	۰/۸۸
ه	اخلاقی	۸	۰/۶۷
و	عقلانی	۸	۰/۷۹
	خود انگاره کلی	۴۸	۰/۹۱

روایی:

برای تعیین روایی پرسشنامه از نظر متخصصین استفاده شده است. ۱۰۰ سوال به ۲۵ روان‌شناس داده شد تا آن‌ها را بر حسب موضوعات مختلف طبقه‌بندی کنند. سوالاتی انتخاب شدند که حداقل ۰/۸۰ توافق درباره آن‌ها وجود داشته است. به این ترتیب روایی محتوا و سازه پرسشنامه تعیین گردید.

پرسشنامه خودپنداره با ۱۰۰۰ دانش‌آموز از ۲۰ دبیرستان دهلی اجرا و استاندارد شد. این دانش‌آموزان از کلاس‌های ۹ و ۱۰ از سنین ۱۴ تا ۱۸ و از هر دو جنس بودند (ساراسوت، ترجمه کرمی، ۱۹۵۷، صص ۲-۱۳).

یافته‌ها:

جدول ۴ میانگین، انحراف استاندارد و ضرایب همبستگی بین میزان تحصیلات والدین، کیفیت رابطه والد-فرزند، مؤلفه‌های خودپنداره (اجتماعی، جسمانی، خلق و خو، آموزشی، اخلاقی و عقلانی) را نشان می‌دهد.

جدول ۴:

یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرهای حقیقی	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱. تحصیلات پدر [■]	-									
۲. تحصیلات مادر	**۰/۷۵۸	-								
۳. کیفیت رابطه پدر-فرزند	**۰/۲۰۶	**۰/۱۸۳	-							
۴. کیفیت رابطه مادر-فرزند	**۰/۰۹۲	**۰/۰۶۱	**۰/۳۵۵	-						
۵. خود پنداره - جسمانی	**۰/۲۷۱	**۰/۳۰۴	**۰/۳۲۹	**۰/۲۴۸	-					
۶. خود پنداره - اجتماعی	**۰/۲۴۳	**۰/۲۷۳	**۰/۲۷۵	**۰/۲۱۴	**۰/۵۶۳	-				
۷. خود پنداره - خلق و خو	**۰/۳۳۲	**۰/۳۴۶	**۰/۳۶۶	**۰/۲۱۹	**۰/۶۷۱	**۰/۵۵۷	-			
۸. خود پنداره - آموزشی	**۰/۱۳۷	**۰/۱۴۷	**۰/۳۱۳	**۰/۲۵۸	**۰/۵۴۸	**۰/۴۶۸	**۰/۵۸۱	-		
۹. خود پنداره - اخلاقی	**۰/۲۴۰	**۰/۲۳۱	**۰/۲۶۲	**۰/۱۴۵	**۰/۴۴۲	**۰/۴۵۱	**۰/۴۴۱	**۰/۳۸۹	-	
۱۰. خود پنداره - عقلانی	**۰/۲۹۹	**۰/۳۶۰	**۰/۳۴۱	**۰/۲۱۵	**۰/۶۴۶	**۰/۵۶۴	**۰/۶۴۹	**۰/۵۳۵	**۰/۵۰۹	-
میانگین	-	-	۱۱۳/۹۷	۱۱۶/۸۶	۲۷/۵۷	۲۶/۲۴	۲۶/۹۶	۲۵/۸۷	۲۵/۱۲	۲۶/۴۹
انحراف استاندارد	-	-	۱۶/۲۱	۲۴/۶۵	۶/۵۴	۴/۵۶	۶/۰۸	۶/۳۹	۴/۶۵	۵/۳۸

*P < ۰/۰۵، **P < ۰/۰۱

[■] پیش از محاسبه ضرایب همبستگی داده‌های مربوط به تحصیلات والدین (ابتدایی (۰)، راهنمایی (۱)، دبیرستان (۲)، دیپلم (۳)، فوق دیپلم (۴)، لیسانس (۵) و فوق لیسانس و دکتری (۶) dummy شد.

جدول ۴ نشان می‌دهد که کیفیت رابطه پدر- فرزند و مادر- فرزند به همراه میزان تحصیلات والدین با همه مؤلفه های خودپنداره به صورت مثبت و در سطح معناداری ۰/۰۱ همبسته بودند. در این پژوهش مفروضه نرمال بودن توزیع داده‌های تک متغیری، از طریق ارزیابی مقادیر کشیدگی و چولگی تک تک متغیرها مورد بررسی قرار گرفت و ملاحظه شد که ارزش های کشیدگی و چولگی متغیرها در محدود ± 2 قرار دارد. مفروضه همخطی بودن به کمک عامل تورم واریانس^۱ (VIF) و ضریب تحمل^۲ مورد بررسی قرار گرفت و نتایج نشان داد که مقادیر ضریب تحمل متغیرهای پیش بین بزرگتر از ۰/۱ و مقادیر عامل تورم واریانس آنها کوچکتر از ۱۰ است. همچنین به منظور ارزیابی برقراری/عدم برقراری مفروضه نرمال بودن توزیع چند متغیری، اطلاعات مربوط به «فاصله مهلبویس (D)»^۳ بررسی شد. با توجه به مقادیر چولگی و کشیدگی نمرات فاصله مهلبویس (که به ترتیب برابر با ۱/۲۸۵ و ۱/۸۰۴ بودند) چنین نتیجه گیری شد که مفروضه نرمال بودن توزیع چند متغیری در بین داده‌های پژوهش حاضر برقرار است. در نهایت بررسی ماتریس‌های نمودار پراکندگی^۴ و نمودار پراکندگی واریانس‌های استاندارد شده خطاها^۵ نشان داد که به ترتیب مفروضه‌های خطی بودن روابط و همگنی واریانس‌ها در بین داده‌های پژوهش حاضر برقرار است.

تحلیل مدل

الف) مدل اندازه گیری: در پژوهش حاضر خودپنداره تنها متغیر مکنون مدل بود که فرض شده بود به وسیله نشانگرهای خودپنداره اجتماعی، جسمانی، خلق و خو، آموزشی، اخلاقی و عقلانی سنجیده می‌شود. چگونگی برازش مدل اندازه گیری پژوهش به وسیله تحلیل عاملی تاییدی با استفاده از نرم افزار AMOS 18.0 و برآورد بیشینه احتمال (ML) مورد ارزیابی قرار گرفت. شاخص مجذور کای ($\chi^2(N=391, df=9) = 11.14, p < 0.01$) در سطح ۰/۰۵ غیر معنادار بود. این یافته بیانگر آن است که مدل اندازه گیری به صورت مطلوب با داده‌های گردآوری شده برازش دارد. با توجه به عدم معناداری شاخص مجذور کای دیگر شاخص‌های برازندگی مدل اندازه گیری مورد بررسی قرار نگرفت. جدول ۵ بارهای عاملی استاندارد هر یک از نشانگرهای متغیرهای مکنون در مدل اندازه گیری را نشان می‌دهد.

1. variance inflation factor

2. tolerance

3. Mahalanobis distance (D)

4. scatterplot matrice

5. standardized residuals

جدول ۵:

پارامترهای مدل اندازه گیری در تحلیل عاملی تأییدی

متغیرهای مکنون- نشانگر	b	SE	β	t
خود پنداره - جسمانی	۱		۰/۸۰۸	
خود پنداره - اجتماعی	۰/۶۰۰	۰/۰۴۲	۰/۶۹۷	۱۴/۳۹**
خود پنداره - خلق و خو	۰/۹۳۷	۰/۰۵۴	۰/۸۱۵	۱۷/۴۴**
خود پنداره - آموزشی	۰/۸۲۷	۰/۰۵۹	۰/۶۸۵	۱۴/۰۹**
خود پنداره - اخلاقی	۰/۵۱۱	۰/۰۴۴	۰/۵۸۱	۱۱/۶۲**
خود پنداره - عقلانی	۰/۸۱۷	۰/۰۴۸	۰/۸۰۴	۱۷/۱۴**

بارهای عاملی استاندارد نشده مربوط به نشانگر خودپنداره جسمی با عدد

۱ تثبیت شده، بنابراین خطای استاندارد و نسبت بحرانی آنها محاسبه نشده

است.

** $p < 0.01$

براساس نتایج جدول فوق بالاترین بار عاملی ($\beta=0.815$) متعلق به نشانگر خودپنداره خلق و خو و پایین ترین بار عاملی ($\beta=0.581$) متعلق به نشانگر خودپنداره اخلاقی است. از آنجا که بارهای عاملی همه نشانگرها بالاتر از ۰/۳۲ بود، بنابراین منطبق بر دیدگاه تاباچینک و فیدل (۲۰۰۷) همه نشانگرها از توان لازم برای سنجش متغیرهای مکنون پژوهش حاضر برخوردارند.

ب) **مدل ساختاری:** در مدل ساختاری پژوهش حاضر چنین فرض شده بود که تحصیلات والدین هم به صورت مستقیم و هم با میانجیگری کیفیت رابطه با والدین بر خودپنداره دانش آموزان اثر دارد. چگونگی برازش مدل ساختاری با استفاده از نرم افزار AMOS 18.0 و برآورد بیشینه احتمال (ML) مورد ارزیابی قرار گرفت. بر خلاف شاخص مجذور کای ($\chi^2(N=391, df=32) = 91.14, p < 0.01$) که در سطح ۰/۰۱ معنادار بود و از برازش قابل قبول مدل با داده ها حمایت نمی نمود، شاخص های برازندگی دیگر از قبیل مجذور کای نرم شده^۱ ($\chi^2/df=2/85$) شاخص برازندگی تطبیقی^۲ ($CFI=0.962$)، شاخص نکویی برازش^۳ ($GFI=0.958$)، ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب^۴ ($RMSEA=0.069$) و شاخص تعدیل شده برازندگی^۵ ($AGFI=0.927$) از برازش مطلوب مدل ساختاری با داده ها حمایت نمودند. در ادامه جدول ۶ ضرایب مسیر کل، مستقیم و غیرمستقیم بین متغیرهای پژوهش را نشان می دهد.

1. Normed chi Square

2. Comparative fit index

3. Goodness of fit index

4. Root Mean Square Error of Approximation

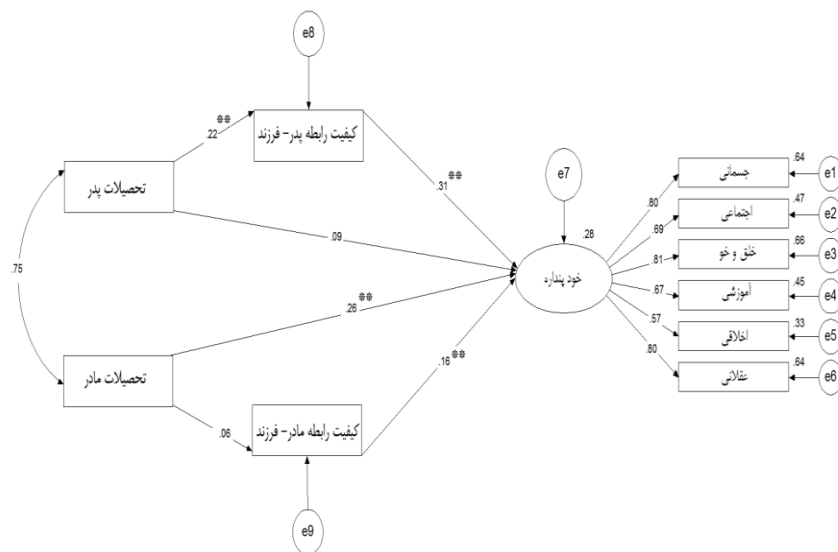
5. Adjusted Goodness of fit index

جدول ۶:

ضرایب مسیر کل، مستقیم و غیر مستقیم بین میزان تحصیلات والدین، کیفیت رابطه والد- فرزند و خودپنداره

مسیرها	b	S.E	β	p
اثر کل میزان تحصیلات پدر \leftarrow خودپنداره	۰/۴۳۶	۰/۲۱۸	۰/۱۶۳	۰/۰۴۷
اثر کل میزان تحصیلات مادر \leftarrow خودپنداره	۰/۷۵۳	۰/۲۰۷	۰/۲۷۰	۰/۰۰۱
اثر مستقیم میزان تحصیلات پدر \leftarrow خودپنداره	۰/۲۵۳	۰/۲۰۹	۰/۰۹۵	۰/۲۲۳
اثر مستقیم میزان تحصیلات پدر \leftarrow خودپنداره	۰/۷۲۵	۰/۲۱۶	۰/۲۶۰	۰/۰۰۱
اثر کیفیت رابطه پدر-فرزند \leftarrow خودپنداره	۰/۰۹۹	۰/۰۱۸	۰/۳۱۰	۰/۰۰۱
اثر کیفیت رابطه مادر-فرزند \leftarrow خودپنداره	۰/۰۳۴	۰/۰۱۱	۰/۱۶۳	۰/۰۰۱
اثر غیر مستقیم میزان تحصیلات پدر \leftarrow خودپنداره	۰/۱۸۴	۰/۰۵۴	۰/۰۶۹	۰/۰۰۱
اثر غیر مستقیم میزان تحصیلات مادر \leftarrow خودپنداره	۰/۰۲۸	۰/۰۲۷	۰/۰۱۰	۰/۲۴۴

جدول ۶ نشان می‌دهد که اثر کل (مجموع اثرات مستقیم و غیر مستقیم) میزان تحصیلات پدر ($\beta=0/163$ ، $P < 0/05$) و میزان تحصیلات مادر ($\beta=0/270$ ، $P < 0/05$) بر خودپنداره فرزندان مثبت و به ترتیب در سطوح $0/05$ و $0/01$ معنادار است. بنابراین در آزمون فرضیه اول چنین نتیجه‌گیری شد که میزان تحصیلات هر دو والد به صورت مثبت و معنادار بر خودپنداره دانش آموزان اثر دارد. همچنین جدول فوق نشان می‌دهد که اثر کیفیت رابطه پدر-فرزند ($\beta=0/310$ ، $P < 0/01$) و کیفیت رابطه مادر-فرزند ($\beta=0/163$ ، $P < 0/01$) بر خودپنداره فرزندان مثبت و در سطح $0/01$ معنادار است. بر این اساس در آزمون فرضیه دوم چنین نتیجه‌گیری شد که کیفیت رابطه هر دو والد به صورت مثبت و معنادار بر خودپنداره دانش آموزان اثر دارد. در نهایت نتایج نشان می‌دهد که اثر غیر مستقیم میزان تحصیلات پدر ($\beta=0/069$ ، $P < 0/01$) بر خلاف اثر غیر مستقیم میزان تحصیلات مادر بر خودپنداره فرزندان مثبت و در سطح $0/01$ معنادار است. به همین دلیل در آزمون فرضیه سوم چنین نتیجه‌گیری شد که کیفیت رابطه پدر-فرزند بر خلاف کیفیت رابطه مادر-فرزند اثر میزان تحصیلات بر خودپنداره دانش آموزان را میانجی‌گری می‌کند. شکل ۱ پارامترهای استاندارد در مدل ساختاری پژوهش را نشان می‌دهد.

شکل ۱: پارامترهای استاندارد در مدل ساختاری پژوهش

شکل ۱ نشان می‌دهد که مجذور همبستگی‌های چندگانه برای متغیر خودپنداره برابر با $0/28$ به دست آمده است. این مطلب بیانگر آن است که در مجموع، میزان تحصیلات والدین به همراه کیفیت رابطه با آنان ۲۸ درصد از واریانس خودپنداره دانش‌آموزان را تبیین می‌کند.

نتیجه‌گیری:

هدف مطالعه حاضر تبیین اثر میزان تحصیلات والدین بر خودپنداره دانش‌آموزان مقطع متوسطه براساس نقش میانجیگر کیفیت رابطه والد- فرزند بود. در آزمون فرضیه اول چنین نتیجه‌گیری شد که میزان تحصیلات هر دو والد به صورت مثبت و معنادار بر خودپنداره دانش‌آموزان اثر دارد. نتیجه این فرضیه با تحقیقات تیمز، میرپناهی (۱۳۹۵) و کاوسیان و کدیور (۱۳۸۴) همسو بود.

در آزمون فرضیه دوم چنین نتیجه‌گیری شد که کیفیت رابطه هر دو والد به صورت مثبت و معنادار بر خودپنداره دانش‌آموزان اثر دارد. بنابراین والدین دارای تحصیلات بالای دانشگاهی دارای فرزندان با خودپنداره مثبت هستند. نتیجه این فرضیه با پژوهش فیتز پاتریک و کوثر نر (۲۰۰۲)، بهرامی و خوشبخت (۱۳۹۴) و موسوی (۱۳۸۲) همسو بود.

در آزمون فرضیه سوم چنین نتیجه‌گیری شد که کیفیت رابطه پدر- فرزند بر خلاف کیفیت رابطه مادر- فرزند اثر میزان تحصیلات بر خودپنداره دانش‌آموزان را میانجیگری می‌کند. بنابراین کیفیت رابطه پدر و فرزند بر خودپنداره با توجه به میانجیگری تحصیلات پدر تأثیر گذار است. در مورد نتیجه این فرضیه هیچگونه پیشینه نظری و عملی یافت نشده است. با توجه به نتایج فرضیه‌های تحقیق می‌توان تحصیلات پدر را با میانجیگری کیفیت ارتباط پدر با فرزند مؤثر بر خودپنداره دانش‌آموزان دانست. بنابراین سطح تحصیلات پدر بر روی کیفیت ارتباط او با فرزند مؤثر است و این تأثیر

در جایگاه خود بر خودپنداره دانش آموز تأثیر می‌گذارد. پدر و مادر با بالا بردن سطح آگاهی خود در زمینه چگونگی ارتباط با فرزند می‌توانند در شکل‌گیری خودپنداره مثبت در فرزندان تأثیرگذار باشند. سطح تحصیلات والدین هر کدام به تنهایی می‌تواند پیش‌بینی‌کننده خودپنداره مثبت در فرزندان شوند.

پژوهش حاضر به طور کلی تأثیر سطح سواد والدین را بر خود پنداره مورد بررسی قرار داده است. پیشنهاد می‌گردد تا نسبت به تأثیر آن با توجه به تفکیک جنسیتی (دختر- پسر) و همسو با جنس والد موافق مورد بررسی قرار گیرد. این پژوهش سطح تأثیرگذاری تحصیلات والدین را در سطوح مختلف بررسی نکرد، پیشنهاد می‌گردد تا نسبت به تأثیر هر سطح تحصیلات پژوهشی مجزا صورت پذیرد تا بطور دقیق معین گردد این تأثیر بر روی خودپنداره تا چه سطحی از تحصیلات است.

در این مقاله سعی بر این بود تا تأثیر تحصیلات را با میانجیگری کیفیت ارتباط والد- فرزند سنجیده شود. پیشنهاد می‌گردد این پژوهش با جایگزینی متغیر میانجی همچون سطح درآمد، عامل‌های شخصیتی والدین نیز مورد بررسی قرار گیرد.

منابع:

الف: فارسی

۱. کتاب‌ها

- ری کاف، تکنو و مارکولایدز، جورج ای. (۱۳۹۳). *مدل‌یابی معادلات ساختاری با تاکید بر برنامه‌های LISREL، EQS و MPLUS* ترجمه: ایزانلو، بلال؛ دهقانی، محسن و حبیبی عسکراآباد، مجتبی، تهران: رشد. انتشار به زبان اصلی، ۲۰۰۶).
- گنجی، حمزه؛ گنجی، مهدی. (۱۳۹۳). *نظریه‌های شخصیت*، چاپ دوم، تهران: نشر ساوالان.

۲. مقاله‌ها

- امیدوی گرگانی، مهسا، عصاره، علیرضا. (۱۳۹۶). مدل‌یابی تأثیر سبک‌های هویت بر احساس تعلق به مدرسه با میانجیگری خودپنداره تحصیلی در دانش‌آموزان دختر، *فصلنامه خانواده و پژوهش*، شماره ۳۷، صص ۱۳۵-۱۱۹.
- بهرامی، محمود، خوشبخت، فریبا. (۱۳۹۴). نقش الگوهای ارتباطی خانواده در خودپنداره دانش‌آموزان مقطع راهنمایی شهر شیراز، *فصلنامه خانواده پژوهی*، سال ۱۱، شماره ۴۲، صص ۲۵۶-۲۳۷.
- جنبشی، عاطفه. (۱۳۹۵). *پرسشنامه پایگاه اقتصادی اجتماعی*، صص ۳-۱.
- زارع جمال آبادی، محمود. (۱۳۹۲). بررسی رابطه خودپنداره و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه یزد، *کنفرانس بین‌المللی روانشناسی علوم تربیتی و رفتاری ۲۲ و ۲۳ تیرماه ۱۳۹۵ تهران*.
- صالح زاده، مریم، فلاحی، معصومه، رحیمی، مهدی. (۱۳۹۵). نقش عملکرد خانواده دل‌بستگی به همسالان و عملکرد تحصیلی در پیش‌بینی شادکامی دختران نوجوان، *پژوهشنامه روانشناسی مثبت*، سال دوم، شماره چهارم، پیاپی ۸، صص ۷۸-۶۵.
- صفایی‌مجد، معصومه. (۱۳۹۶). بررسی رابطه بین سلامت روانی و مهارت‌های اجتماعی و وضعیت اجتماعی خانواده بر کاهش پرخاشگری و خودپنداره در دانش‌آموزان ابتدایی سراوان، *دومین کنگره بین‌المللی علوم انسانی، مطالعات فرهنگی*، صص ۲۶-۱.
- عراقی، یحیی. (۱۳۸۷). بررسی کیفیت رابطه‌ی والد- فرزند در دو گروه از دانش‌آموزان پسر پرخاشگر و غیر پرخاشگر. *مطالعات روان‌شناختی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه الزهراء (س)*، دوره ۴، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۷، صص ۱۱۳-۱۲۹.
- فتحی، سروش، میرزاپوری و لوکلا، جابر. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر پایگاه اقتصادی- اجتماعی بر مشارکت اجتماعی (مورد پژوهش: جوانان شهر بابل)، *فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان*، سال هفتم، شماره بیست و دوم، ۱۰۰-۸۷.

- قائد امینی، رقیه، کیامنش، علیرضا، قربانی، رقیه. (۱۳۹۳). رابطه بین وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده، فعالیت‌های خواندن در خانه، خودپنداره و نگرش دانش‌آموزان به خواندن با عملکرد سواد خواندن، پژوهش در برنامه‌ریزی درسی سال یازدهم دوره دوم، شماره ۱۴، صص ۱۰۳ - ۸۸.
- کاوسیان، جواد، کدیور، پروین. (۱۳۸۴). نقش برخی عوامل خانوادگی در خودپنداره خانوادگی دانش‌آموزان دبیرستانی، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال پنجم، شماره ۱۹، صص ۹۱ - ۱۱۱.
- کرمی، ابوالفضل، پرسشنامه خودپنداره، مرکز نشر روانسنجی، صص ۱۳-۲.
- محمدی، طیبه، صابر، سوسن. (۱۳۹۷). نقش واسطه‌ای خودپنداره در رابطه بین دلبستگی به والدین و همسالان با رفتارهای جامعه‌پسند، فصلنامه علمی پژوهشی روانشناسی کاربردی، دوره ۱۲، شماره ۳۴۷، صص ۴۱۷ - ۳۹۶.
- میرپناهی، لیلا. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر سطح سواد والدین بر یادگیری دانش‌آموزان ابتدایی شهر ایلام، فصلنامه مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، دوره ۲، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۵، صص ۳۰ - ۲۲.
- نعیمی، عبدالزهرا، پیمان نیا، بهرام. (۱۳۹۳). تحلیل نقش جو عاطفی خانواده بر خودپنداره در نوجوانان بزهکار، مجله طب انتظامی، دوره ۳ شماره ۳، صص ۱۴۰ - ۱۳۵.

ب: انگلیسی

Article:

- Akomolafe, Moyosola Jude, Ogunmakin, Abel Olufemi, Fasooto, Gbemisola Mary (2013). The Role of Academic Self-Efficacy, Academic Motivation and Academic Self-Concept in Predicting Secondary School Students' Academic Performance, *Journal of Educational and Social Research*, Vol. 3 (2), p 335- 342.
- Elina, BoZhenco. (2011). Adult child-parent relationships: On the problem of classification, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 30, 1625 – 1629.
- Huang, Simin., Hu, Yaqi., Ni, Qing, Qin, Yi, Lü, Wei (2019)., Parent-children relationship and addiction of adolescents: The mediating role of self-concept, *Current Psychology*, 1-8
- Kawamoto, Tetsuya . (2020) . The moderating role of attachment style on the relationship between selfconcept clarity and self-esteem, *Personality and Individual Differences*, 152, p1-5.
- Khalaila, Rabia(2015) .The relationship between academic self-concept, intrinsic motivation, test anxiety, and academic achievement among nursing students: Mediating and moderating effects, . *Nurse Education Today*, v35 (3) , p432- 438.
- Pinxten Maarten1, Wouters Sofie, Preckel Franzis, Niepel Christoph4 , De Fraine Bieke1 , & Verschueren Karine. (2018). The Formation of Academic Self-concept in Elementary Education: A Unifying Model for External and Internal Comparisons, *Contemporary Educational psychology*.p1-37.
- Schuiringa, Hilde, van Nieuwenhuijzen, Maroesjka And de Castro, Bram Orobio, Matthys, Walter. (2015). Parenting and the parent-child relationship in families of children with mild to border line intellectual disabilities and externalizing behavior, *Research in Developmental Disabilities*, 1-12.
- Susana, Gavidia-Payne, Bianca, Denny , Kate, Davis , Andrew, Francis , Mervyn , Jackson (2014). Children's self-concept: parental school engagement and student-teacher relationships in rural and urban Australia, *Social Psychology of Education*, v18 (1), p121-136
- Steele, Ellen, McKinney, Cliff. (2018). Emerging adult psychological problems and parenting style: Moderation by parent-child relationship quality, *Personality and Individual Differences* , 1-8
- Swanson, Karen Weller. (2013). The Role of Sociability Self-Concept in the Relationship between Exposure to and Concern about Aggression in Middle School, *RMLE Online- Volume 36, No. 7, 1-10.*

Explaining the effect of parents' level of education on the self-concept of high school students based on the mediating role of parent-child relationship quality

Abstract

The aim of the study was to explain the effect of parents' education on the self-concept of high school students by evaluating the mediating role of the quality of parent-child relationship. The statistical population of high school students was in the academic year of 1996-97 in Tehran. they had. Questionnaire of the Socio-Economic Movement Database (2016) Questionnaire for evaluating the parent-child relationship between Fine, Morland and Schoubel (1983), Self-concept questionnaire Sarasut (1957). Structural equation modeling was used for analysis. The results showed that the overall effect of father's education ($P < 0.05$, $\beta = 0.163$) and maternal education ($P < 0.05$, $\beta = 0.270$) on children's self-concept is positive and significant. The direct level of paternal education ($P < 0.01$, $\beta = 0.069$) is positive and significant on children's self-concept. Also, the effect of paternal-child relationship quality ($P < 0.01$, $\beta = 0.31$) and the quality of mother-child relationship - The child ($P < 0.01$, $\beta = 0.163$) has a positive and significant effect on the self-concept of the children. Children are positive and significant at the level of 0.01, and the quality of the father-child relationship, unlike the quality of the mother-child relationship, mediates the effect of education on students' self-concept.

Keywords:

Parents' level of education, self-concept, quality of parent-child relationship

آرزو سادات ملک نیا

arezoomalaknia@yahoo.com

دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، ایران
تهران، بزرگراه علامه جعفری، خیابان فرهنگستان، پلاک ۱، بلوک آ، ط ۳، واحد ۱۸
تلفن: ۴۴۱۳۹۷۸۰
همراه: ۰۹۱۲۱۷۸۲۰۲۲

کیانوش هاشمیان

دانشیار گروه روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، ایران. (نویسنده مسئول)

hashemian_kianoosh@yahoo.com

خدیدجه ابوالمعالی

دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، ایران

abolmaalialhoseyni@yahoo.com